

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

ואמנם יחד עם זה צריכים גם לימוד המוסר, ללמוד בספר מוסר שמעניין ולא משעמם, ויש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים.

ההרגל והחינוך לטעם בלימוד

וכאמור מבקשים שתרגילנו, תפילה על ההרגל, ואז זה נעשה טבע עד שקשה להפסיק מללמוד, ומעשה שהיה בישיבה לפני שנים רבות, שהמשיגה הגה"צ רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל היה לו שיטה איך לקבל טעם בלימוד, שהלימוד יהיה מעניין וימשוך, בשיטה טבעית, ואחד מבני הישיבה שעשה את זה, קיבל טעם כל כך עד שלא היה יכול להפסיק ללמוד, ומרוב מתיקות היה מוכרח להמשיך ולהמשיך, עד שנחלשו כוחותיו ונאלץ לנסוע למנוחה קצת עד שחזר לכוחותיו. זהו כוח ההרגל, שנעשה טבע.

וכך גם בחינוך הילדים, שהבית מחנך והמלמד מחנך, וכן מחנכים שמדברים על ענייני חינוך, השיטה היא להתרגל, וכשמתרגלים זה מושך! ובתורה זה גם בדרך הטבע – אבל גם זכויות.

וכך היא המציאות כידוע, שזה תלוי בבית ובמלמדים, ומעשה שהיה במלמד אחד שידע האיך לתת טעם בלימוד, ולמד עם ילדים גם שלא בשעות החיידר, ומרוב שקיבלו טעם ומתיקות בלימוד, היו לומדים בששי ושבט שמונה עשרה שעות! הילדים בעצמם, קיבלו חשק להמשיך ללמוד ולנצל את הזמן, ולמדו שמונה עשרה שעות, מתוך ארבעים ושמונה שעות בששי ושבט, היו ישנים ואוכלים סעודות שבת וכל מה שצריכים, והספיקו ללמוד בלי מאמץ שמונה עשרה שעות במשך ששי ושבט! **זהו כוח ההרגל כשיש טעם בלימוד**, וזה לא הזיק לבריאות.

ניצול הזמן עם סקרנות לתורה

וזה נוגע לכל אחד ואחד, לנצל את הזמן ללמוד, בלי מאמץ מיוחד, מתוך טעם בלימוד, וכמדומני שבספר תורת הבית למרן החפץ חיים מברר האיך לעשות את זה, שהזמן יהיה מנוצל, עם ניצול הזמן.

ובדרך הטבע הזמן מתבזבז על דברים שאין בהם שום תועלת, יש טבע של סקרנות, לדעת מה החדשות, וזוהי הפרנסה של כל העיתונים, כי כך הטבע שזה מעניין ויש סקרנות, מה נשמע פה ומה נשמע פה, אבל מה התועלת ומה מרויחים מזה? ומה יחסר לאדם אם לא ידע את החדשות האלה? הרי דברים שנוגעים לו כבר יהיה מישהו שיגיד לו, ואם הוא קורא את העיתון – יראה אחר כך שזה לא הוסיף לו דבר, וזה אמנם מושך ומעניין, אבל זה לא הוסיף כלום, ומדוע בזבו את הזמן, זהו בזבוז זמן!

וכך הטבע שיש סקרנות, ואמנם מצד שני הסקרנות היא דבר מצוין, לדעת מה הגמרא אומרת, מה הקושיא ומה התירוץ, שזו גם כן סקרנות.

ומעשה שהיה פעם עם מרן הגרא"מ שך זצ"ל שרצה לראות ספר התרומות שמביא דברים מהרמב"ן, וביקש לראות את הספר בפנים, והלך לחפש, וזה היה בשעת לילה מאוחרת, ואמרת לו הרי מחר יפתחו את אוצר הספרים שבישיבה ושם יש את הספר, והשיב ואמר: אבל הרי הרמב"ן נמצא פה עכשיו, כי בדירתו של הרב מפניבז' גם כן יש ספר התרומות, ואם כן הרמב"ן נמצא פה בקרבת מקום ואני יכול לדעת מה הוא אומר, ומדוע לדחות למחר? זה מושך! ומושך! ויש סקרנות לזה!

והסקרנות היא דבר טוב להשתמש בו למה שצריך, לתורה, וכן ליראת שמים ולמידות טובות, סקרנות האיך מתקדמים, בתורה, וביראת שמים, ובמידות טובות, וסקרנות כזו היא טובה מאד, אבל סתם סקרנות לדברים אחרים מה זה מוסיף, הרי אין בזה שום תועלת, וזהו טבע טוב מאד רק אם מנצלים את הטבע למה שצריך, אך דא עקא שלא כולם מקיימים את זה, ניצול טבע הסקרנות למה שצריך.

והרי האדם נברא עם טבע שהוא לטובתו, והקב"ה ברא את האדם עם טבע שהוא רעב ורוצה לאכול ויש טעם באוכל, וזהו לטובת הגוף, כי אם לא היה מרגיש רעב, אזי כשצריך לאכול זה היה אצלו כמו תרופה, שיודע שאם לא יאכל לא יהיה לו כוח, והיה אוכל כמו תרופה, ובשביל זה היה צריך בכל פעם לחשוב האם לאכול או לא לאכול, ועד שיחשוב ביתיים היה נחלש ונחלש, ומפני זה ברא הקב"ה את האדם עם טבע שהוא רעב, ועל ידי זה הוא יודע ומרגיש שהוא צריך לאכול. וכך גם לגבי הנפש, לצורך חיי הנפש שהם החיים הנצחיים, יש טעם בתורה, שתרגילנו בתורתך, טעם בדברי תורה, וכן טעם בדברי יראה, וטעם במידות טובות.

להתרגל בתורה – זכות להצלחה

אנחנו אומרים בתפילה בברכות השחר, יהי רצון מלפניך שתרגילנו בתורתך, והיינו שצריכים להתרגל בתורה, וההצלחה בתורה תלויה בהרגל, ואם רגילים בתורה אזי יש הצלחה, כי כשיש הרגל, ההרגל נעשה טבע, ואז הלימוד מושך ויש בו טעם, ולכן מבקשים בתפילה על ההרגל.

ואם היו מתפללים על הצלחה בתורה בלי הרגל, כנראה זהו שלא כדרך הטבע, וצריכים הרגל, לכן מבקשים על ההרגל כדי לזכות להצלחה בתורה, שזוכה לסייעתא דשמיא להתרגל בתורה, ואזי ההרגל נעשה טבע.

והתפילה היא על הצלחה בתורה, אבל מבקשים גם על האמצעים המביאים לזה, וההרגל הוא אמצעי להצלחה בתורה, ולפי ההרגל כך היא ההצלחה, **אם יש יותר הרגל זה יותר מושך** ואז ההצלחה יותר גדולה, ואם פחות הרגל אזי ההצלחה היא פחות.

וזהו בדרך הטבע, שכל מה שיותר מתרגלים, ההרגל נעשה יותר לטבע ומצליחים, אכן בתורה זה גם ענין של זכויות, כי הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), ואם אדם עושה השתדלות להצלחה בתורה יש סייעתא דשמיא, וכל מה שיותר משתדל ומרגיל עצמו בתורה, יש יותר סייעתא דשמיא להצלחה, ואם פחות מתרגל יש פחות הצלחה.

כוח וזכות הדבקות בתורה

ידוע על מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל שהייתה לו דבקות בתורה גדולה מאד, וכבר סיפרנו איך שהוא היה שקוע בתורה, שהראש תפוס בתורה וכל המחשבה דבוקה בדברי תורה, ופעם באו אליו ורצו לשאול ולהתייעץ איתו בענין שאינו דברי תורה, והוא לא הצליח להתרכז להבין את השאלה, כי היה כל כך שקוע בתורה שלא היה יכול להפסיק את המחשבה בתורה. עד כדי כך שייך דבקות המחשבה בתורה.

והדבקות בתורה היא זכות עצומה מאד, כפי שכבר סיפרנו כי בזמן שהגיעו הגרמנים ימי"ש לקמניץ, הם אמרו לרבי ברוך בער שכל מה שהוא רוצה הם יתנו לו, והרי הם היו אכזריים שאין כדוגמתם, ועם כל זה לא נגעו לרעה בכל יהודי העיר כל זמן שרבי ברוך בער נמצא שם, והסכימו לעשות כל מה שהוא מבקש מהם, **כי האכזריות נכנעת תחת כוח התורה**, וזהו כוח וזכות הדבקות בתורה.

ההצלחה בתורה לפי הזכויות

וכאמור ההצלחה בתורה תלויה לפי הזכויות, וזהו דבר ידוע בכל העניינים הרוחניים, שההצלחה תלויה בזכויות, בין הצלחה בתורה לעצמו, ובין הצלחה להשפיע, השפעה של תורה, והשפעה של מידות טובות ושל יראת שמים, כל השפעה רוחנית על אחרים תלויה בזכויות של המשפיע ואינה בדרך הטבע, וזהו דבר שלא כולם מבינים את זה.

וזכות הדבקות והעמל בתורה, כל אחד לפי כוחו כמובן, מה שיותר דבוק בתורה לפי כוחותיו, בזכות זה יש יותר סייעתא דשמיא גם להצלחה בעצמו וגם להשפעה על אחרים, השפעה של תורה ושל יראת שמים ומידות טובות שיכול להשפיע, הכל תלוי בזכויות ובמדרגה של המשפיע.

האושר בעמל התורה ומיעוט גשמיות

ועוד ענין יש בזה, שעמל התורה הוא גם 'אשריך בעולם הזה', כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) **רק היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'**, דהיינו שאין הנאות גשמיות, רק פת במלח, שמוזה הוא כבר שבע ואינו רעב אבל בלי ההנאה הגשמית, ומים במשורה, שעל ידי זה כבר אינו צמא, אבל במשורה – במיעוט ההנאה הגשמית, ועל הארץ תישן גם כן, בזה הוא כבר נח ואינו עייף וכבר יש לו אחר כך כוח לעסוק בתורה, וחיי צער תחיה – עוד צער חוץ מזה, ואף על פי כן אם בתורה אתה עמל אשריך בעולם הזה! אם אדם עוסק ועמל בתורה, ויעמל היינו עמלה של תורה לפי כוחו, אזי אשריך בעולם הזה, ואלו הם החיים הכי מאושרים!

והרבה לא יודעים את זה, שאדם שיש לו כסף הוא לא מאושר, וכמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) יש לו מנה רוצה מאתיים – תמיד הוא מרגיש שחסר לו, וכבר הארכנו בזה במקום אחר, והאושר הכי טוב בעולם הזה הוא רק בדרכה של תורה. **וזהו דבר שנוגע לכל אחד ואחד, שככל שיהיו פחות הנאות גשמיות ויותר עסק התורה, כל אחד לפי כוחו, אזי החיים יותר מאושרים, אשריך בעולם הזה.**

המידות הטובות בטבע כלל ישראל

ולמשל לימוד פרקי אבות נותן טעם, ומעשה שהיה פעם, שגוי אחד ראה פרקי אבות בתרגום לגרמנית, והוא הבין גרמנית וקרא בזה, והתפעל מאד לראות מהו יהודי, כזו מהות אחרת, עם כאלה מידות טובות, והחליט להתגייר! כי ראה בזה מה הם חיי תורה.

וכמו שהובא בגמרא (שבת לא, א) המעשה ברג שבת לפני שמאי והלל וביקש שילמדוהו את כל התורה כולה על רגל אחת, ושמאי לא רצה לענות לו, אבל הלל אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, ויש לפרש כי הגר ביקש לדעת מה ירוויח כשיתגייר, הרי עכשיו הוא גוי ומחויב רק בשבע מצוות בני נח, ויכול לקיים אותם ובוהו כבר יהיה מחסידי אומות העולם, ומה ירוויח אם יתגייר ויקבל עול תורה ותר"י מצוות.

ועל כך השיבו הלל, דעלך סני לחברך לא תעביד, היינו שעל ידי הגירות ירוויח שישנתה טבעו, כי הטבע של יהודי הוא טבע אחר, עם נשמה יהודית, ואילו גוי יש לו רק 'נפש' ו'רוח', אבל לא נשמה יהודית, אידישע נשמה, וכשיתגייר יקבל טבע של יהודי שאינו יכול לעשות דבר שקשה לשני.

וזהו ענין ואהבת לרעך כמוך, שלא לעשות לשני את מה שאינו רוצה שיעשו לו בעצמו, והמהרש"א שם עמד למה לא אמר ואהבת לרעך כמוך

בקום ועשה, ואמר רק בשב ואל תעשה דעלך סני לחברך לא תעביד, שהוא דבר יותר קל, לא לעשות לשני את מה שקשה ומפריע לו.

ועל כל פנים זהו הטבע של יהודי, ולגוי אין הטבע הזה, והוא דבר ידוע, וכן שאלתי פעם לאחד שנוסע הרבה בעולם ויש לו קשר עם יהודים ועם גויים בעניינים בינלאומיים, ואמר כי רואים במציאות שיש הבדל באופי בין יהודי ובין גוי, כי ליהודי יש נשמה יהודית, וזהו אופי אחר.

אם כן זה הטבע, ואת הטבע הזה אפשר להחליש ואפשר לחזק, ובמסילת ישירים פרק י"א כתב כי שייך שיהיה ואהבת לרעך כמוך ממש, כי אם כך המצוה וכך כתוב בתורה סימן שזה הטבע! ורק יש חשבונות המתנגדים לזה, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, ויש חשבונות האם כדאי או לא כדאי, אבל הטבע הישר הוא ואהבת לרעך כמוך, וצריכים לשמור על הטבע הזה.

וכן אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, שזהו טבעם של כלל ישראל, ועל הטבע הזה צריכים לשמור ולחזק, שלא להחליש אותו, וזה בדינו! בעזרת השם נוכח כלולו להיות יהודים כאלה עם הטבע של יהודי.

דברי רבינו שליט"א למשתתפי רחי כלה בירושלים שעל ידי אגודת ישראל באמריקה

כל אדם צריך לחשוב כאילו הוא באמת יותר גדול ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד, כי אתה אדם חשוב ובר דעת, ולכן אתה מזיד, שאתה יודע מה שצריך ואינך מקיים את כל מה שאתה יודע, ואילו השני הוא שוגג ואינו יודע, ואינו אשם במעשיו. כך יש לדון לכף זכות.

ג'. לא להקפיד על השני, ואם אדם ציער אותי ואני כועס עליו ורוצה להחזיר לו, זה טעות גמור! כי הרי הכל בידי שמים, והצער נגזר מן השמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן מן השמים זה לטובתי, ואינני יודע למה, אבל זה רפואה עבורי, והצער שהוא מצער אותי זה טובה בשבילי, ואם כן מה יש לכעוס עליו, הרי הוא עשה לי טובה בזה.

ד'. יש בגמרא (עיין יומא פז) שאם אדם אחר כועס עלי ויש לו קפיידא, אפילו שהוא לא צודק, אבל הרי הוא יהודי, א אידישע נשמה, וכשהוא מקפיד יש לו חטא, וצריך להציל אותו מהחטא! ולכן צריך לפייס אותו שלא תהיה לו קפיידא, וגם אם הוא לא צודק, אבל כדי שהוא יהיה בלי חטא צריך לפייס אותו, מצד ואהבת לרעך כמוך.

ה'. יש כלל שהנהגה מן השמים היא במידה כנגד מידה, ולכן אמרו חז"ל (בי"ק צב, א) שהמבקש רחמים על חברו הוא נענה תחילה, אם אדם צריך ישועה, והוא מתפלל ומבקש רחמים על השני שתהיה לו ישועה, בזכות זה גם הוא בעצמו תהיה לו ישועה. אבל זהו דווקא כשמתפלל בלב שלם, שיש לו רחמנות על השני, ואהבת לרעך כמוך, ולכן הוא מתפלל עליו, ובזכות שיש לו רחמנות על השני, מן השמים ירחמו עליו!

ו'. חשוב גם לומר בכל יום קצת תהלים, כמה פרקים, כל אחד לפי יכולתו, פרק או שתיים או שלוש, ותהלים זה תפילה שדוד המלך התפלל, וכתוב שזה כמעט כמו תורה (עיין מדרש תהלים פ"א), לומר פרקי תהלים.

דברים אלו שהזכרנו, הם ששה דברים שנותנים לאדם חיים טובים ומאושרים, בעזרת השם.

וצריכים גם להתפלל על כל כלל ישראל, ואהבת לרעך כמוך, ולרחם על אלו שהם מסכנים שאינם יודעים, והם שוגגים ולא מזידים, ורק יש יחידים מזידים, אבל רובם שוגגים, וצריכים לכוון בשמונה עשרה כשאומרים השינו בתורתך שירחמו מן השמים על כל כלל ישראל שיחזרו בתשובה, ואם ציבור גדול היו מתפללים כך על כל כלל ישראל, כבר הייתה ישועה והתפילה הייתה עוזרת, כי גדול כוח תפילת הציבור, וכמו שכתוב הן קל כביר ולא ימאס (עיין ברכות ח, א).

והעיקר למעשה הוא להתחזק בכל הדברים שדיברנו, והעצה על הכל היא ללמוד בכל יום כמה דקות ספרי מוסר, ורק צריך שיהיה מוסר שמעניין, כי מה שלא מעניין לא משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר, כגון חובות הלבבות, מסילת ישירים, פלא יועץ, שערי תשובה, ואחרות צדיקים, ועוד הרבה ספרים, וכל ספר מוסר שמעניין משפיע, ומי שלומד בכל יום כמה דקות מוסר זה משפיע גם על הבית, שנהיה מצב רוח אחר בבית, ונהיה בית מאושר ומלא שמחה.

וזהו העצה למעשה לחיים טובים ומאושרים, ובעזרת השם מן השמים ירחמו על כלל ישראל שנוכח לאשריך בעולם הזה.

יש ידיעה חשובה, איך האדם מאושר, אשריך בעולם הזה.

שנינו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, כשאין גשמיות, רק בצמצום, פת במלח – אבל הוא כבר שבע ואינו רעב, ומים במשורה – הוא כבר לא צמא, ועל הארץ תישן – אבל הוא ישן וכבר אינו עייף, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ונזכרו כאן כמה מיני קשיים, פת במלח זהו קושי אחד, ומים במשורה זה עוד קושי, ועל הארץ תישן עוד קושי, וחיי צער תחיה, עוד צער, ארבעה קשיים, ובתורה אתה עמל זה לכאורה עוד קושי חמישי, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וכיצד זה? כך זה! כך היא המציאות!

אדם שעמל בתורה הוא המאושר בעולם, ואילו אדם שיש לו כסף אינו מאושר, כמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, היינו שתמיד חסר לו והוא רעב לעוד כסף, ואמרו שם אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אדם מת ואין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה, ולכאורה אם כשיש לו מנה הוא רוצה מאתיים, הרי יש לו מנה שזהו חצי ממה שרוצה, אך יש לפרש רוצה מאתיים דהיינו שרוצה שיהיו לו עוד מאתיים, ורוצה שיהיו לו ביחד שלוש מאות, ויש לו רק מאה שזהו שלישי, ולכן אין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה.

ועל כל פנים אשריך בעולם הזה הוא רק עם שייכות לתורה, ואמנם נכון שצריכים פרנסה, וברכך בכל אשר תעשה (דברים טו, יח), והמשפחה צריכה פרנסה, אבל כדי שיהיו חיים מאושרים צריך מה שיותר תורה! מה שיותר לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו, יש שיעורים בציבור, או בחברות, ואפשר גם לקחת רבי, ולשלם לרבי כסף, שילמד אותו עד שיבין, וכל מה שהאדם יותר שייך לתורה זהו אשריך בעולם הזה.

וכשיש כסף, בדוק ומנוסה שאם עושים צדקה עם הכסף ונותנים חומש לצדקה אזי החיים מאושרים, והחפץ חיים כתב ספר 'אהבת חסד' ובו מבאר את כל החשבונות האידך לתת צדקה.

אמנם האשריך בעולם הזה הוא עם מה שיותר תורה, שלא יהיה זמן פנוי מתורה, ויש עוד ספר מהחפץ חיים 'תורת הבית', שמבאר האידך לנצל את הזמן, שהזמן יהיה מנוצל, ובזה זוכים לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, גם עולם הבא – אבל אפילו בעולם הזה! האשריך בעולם הזה הוא כפי מה שהאדם יותר דבוק בתורה, כל אחד לפי כוחו.

והמסילת ישירים בסוף הספר כתב שיכול להיות גם אדם שעובד בעבודה פשוטה והוא חסיד, וידוע שבתל אביב היה סנדלר (דער שוסטערל) שהיו באים לבקש אצלו ברכות, והברכות היו מתקיימות, והוא היה סנדלר, אבל דבוק באמונה ומלא אמונה, ומי שמלא אמונה זה מדרגה שנותנת השפעה על אחרים, וגם אשריך בעולם הזה.

ונזכיר כמה עניינים חשובים מאד למעשה, למי שרוצה להיות מאושר:

א'. שמירת הלשון, לא לדבר ביקורת על השני.

ב'. לא רק שלא לדבר, אלא גם בלב לדון כל אדם לכף זכות שהוא שוגג, וכמו שכתב באגירת הרמב"ן לבנו יוכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, על

לאור קריאת מן רבינו שליט"א להתחזק בקביעות יומית בלימוד ההלכה בכל יום כדי לדעת ולקיים, וכן בלימוד ספרי המוסר לחיזוק היראה, יוצא מכוון סיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת' במבחינים שבועיים על המשנה ברורה וספרי החפץ חיים. ניתן לקבל את הסיכומים והמבחינים במייל 7692282@gmail.com או במוקדי החלוקה.

ניתן לעשות את המבחינים בטלפון 0737-289-669 או בנדרים פלוס קופת לדעת או דרך המייל הנ"ל.

נדבת ידידינו

החפץ בעילום שמו

לישועה והצלחה בכל העניינים

לעילוי נשמת

מרת שפרה בת ר' אשר לרנר ע"ה

נלב"ע כ"ו שבט תשפ"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי יעקב ב"ר נחום אבא זצ"ל

נלב"ע כ"ה אדר תשס"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג רבי ישראל דב

בן הגאון רבי מרדכי ציקינבסקי זצ"ל

מוחזקת תלמידי רבינו שילחט"א

נלב"ע י"ז אדר א' תשפ"ב - תנצב"ה